

Василь Кузнєцов

к. хім. н., доцент, м. Київ

Сучасні програми машинного перекладу та їх використання у курсі іноземної мови для студентів технічного профілю

У доповіді проаналізовано розвиток програм машинного перекладу за останні роки з початку двадцять першого століття. В якості прикладу розглянуті такі відомі програми, як Promt XT, Sokrat, Pragma, а також популярні мережні «он-лайн» програми, зокрема Google Translator у процесі перекладу англійських текстів російською та українською мовами. Спостерігається постійне зростання якості перекладу за рахунок удосконалення апаратного та програмного забезпечення комп'ютерних систем. Завдяки підвищенню швидкодії процесорів та збільшенню обсягу баз даних під час перекладу береться до уваги не лише значення окремих слів, але також відшуковуються сталі мовні кластери зі специфічним тлумаченням.

Проте цей процес відбувається досить повільно. Однією з головних причин цього є те, що для створення досконалої програми потрібне поєднання в особі розробника досконалих знань в галузі як лінгвістики (лексики, граматики та стилістики мов), так і програмування. Отже результат використання існуючих програм поки що досить далекий від досконалості. У тексті, що генерується програмою перекладу, часто спостерігається порушення належного синтаксичного узгодження між частинами речення, інколи суттєво спотворюється семантика речення в цілому. Як результат, цей текст, як правило, потребує суттєвого виправлення і редагування, що займає у досвідченого фахівця не менше часу, ніж «ручний» переклад тексту.

Тім не менш, незважаючи на вказані недоліки, програми машинного перекладу є надзвичайно популярними серед користувачів, що володіють мовою лише на початковому рівні. Нажаль, до цієї категорії належить значна кількість студентів-першокурсників немовних спеціальностей. Практика показує, що переважна доля часу під час перекладу технічних текстів

студентами-початківцями витрачається на роботу із словником, відшукування вірного варіанту перекладу невідомого слова. Хронометраж під час виконання контрольного перекладу текстів стандартного розміру (1000-1500 знаків) показує, що навіть у випадку відносно простих текстів, які стосуються послідовності технологічних операцій, такий підстрочний переклад займає до 90% всього часу, тобто на редагування, спроби літературної обробки тексту, порозуміння його граматичних особливостей часу практично не лишається. Виникає природне питання про можливість та доцільність часткової автоматизації первинного (підстрочного) перекладу тексту шляхом застосування комп'ютерної програми.

Ще однією перевагою свідомого використання машинного перекладу у навчальному процесі є те, що роз'яснення типових недоліків цього засобу, навчання студентів прийомам літературного редагування дозволяє достатньо ефективно застосовувати програми автоматичного перекладу у сполученні з електронними словниками як ефективний допоміжний засіб під час перекладу технічних текстів. Особливо помітні успіхи під час використання таких засобів для відносно слабких та середніх студентів, які під час перекладу часто не вкладаються у відведені часові нормативи. З ростом загального рівня знань та навичок студента ефект від використання електронних засобів помітно зменшується, але навіть особи, що досить добре володіють технікою літературного перекладу, часто користуються перекладачем з метою економії часу для пошуку значень окремих слів. І лише найкращі студенти відмовляються від користування електронним перекладачем, хоча і вони охоче застосовують електронні словники, наприклад, Lingvo.

Ще одна досить цінна риса машинних перекладачів – можливість використання генерованих ними текстів в якості навчальних моделей. Порівняння текстів до і після літературного редагування дозволяє наочно продемонструвати відміни у побудові речень в рідній та іноземних мовах, показати роль, відміни та сходні риси типових граматичних конструкцій у цих мовах.